

Asia: VN/10783/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ehdotetuilla säännöksillä toimeenpantaisiin ja täydennettäisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston puitteiden vahvistamisesta kriittisten raaka-aineiden turvatun ja kestäväen tarjonnan varmistamiseksi ja asetusten (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 ja (EU) 2019/1020 muuttamisesta antaman asetuksen (2024/1252) sääntelyä. Kriittisten raaka-aineiden asetus edellyttää keskitetyn asiointipisteen nimeämistä 24.2.2025 mennessä.

Asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa sääntelyä. Se sisältää kuitenkin eräitä säännöksiä, joiden tehokas toimeenpano edellyttää lisäksi kansallista sääntelyä. Asetus jättää jäsenvaltioille harkintavaltaa myös muun muassa sen suhteen, mahdollistaako jäsenvaltio asetuksessa säädettyjen strategisten hankkeiden lupamenettelyille asetettujen määräaikojen pidentämisen.

EU-säädöksen valmistelun aikana valtioneuvosto katsoi, että lupamenettelylle asetettavien enimmäismääräaikojen ja viranomaisten määräaikoihin myöntämien pidennysten tulisi olla oikeassa suhteessa siihen aikaan, jonka viranomaiset tarvitsevat asian käsittelemiseksi huolellisesti.

Hallituksen esityksen valmistelu on tehty osana ympäristöministeriössä käynnissä olevaa yhden luukun palvelujen hanketta. Hankkeessa täytäntöön pannaan yhtenä osana myös kriittisten raaka-aineiden asetusta sekä eräiden muidenkin EU-säädösten edellyttämiä yhteyspisteviranomaisen tehtäviä uudessa aluehallinnon rakenteessa. Uudistetun valtiorakenteen mukaisten viranomaisten on tarkoitus aloittaa toimintansa vuoden 2026 alussa. Koska kriittisten raaka-aineiden asetus edellyttää kuitenkin toimia jo aiemmin, on nyt käsillä oleva esitysehdotus valmisteltu erillisenä.

Lain on tarkoitus olla voimassa, kunnes valtakunnallinen lupa- ja valvontavirasto aloittaa toimintansa tavoitteen mukaisesti 1.1.2026, minkä jälkeen lupa- ja valvontavirasto toimisi kriittisten raaka-aineiden yhteyspisteviranomaisena ja vastaisi kriittisten raaka-aineiden asetuksessa säädettyistä keskitetyille asiointipisteelle säädettyistä tehtävistä.

LAUSUNTO

Kuntaliitto kiittää ympäristöministeriötä lausuntopyynnöstä ja esittää kantanaan seuraavaa:

Kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaan keskitetyn yhteyspisteen on tiiviissä yhteistyössä hankkeen toteuttajan ja muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa laadittava lupamenettelyn yksityiskohtainen aikataulu viimeistään kuukauden kuluttua EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksessa tarkoitetusta lupahakemuksen täydelliseksi vahvistamisesta.

Tämä tulee kunnan viranomaisista koskemaan lähinnä rakennusvalvontaviranomaista.

Asetuksen mukaan asetuksessa tarkoitettuun lupamenettelyyn sisältyy kaikki kriittisiä raaka-aineita koskevan hankkeen rakentamista ja toteuttamista koskevat asiaankuuluvat luvat, mukaan lukien rakennus-, kemikaali- ja liitântäluvut sekä tarvittaessa ympäristöarvioinnit ja -luvut. Asetuksen mukaan lupamenettelyn määräajan kulumisen alkaa siitä, kun keskitetty yhteyspiste on vahvistanut hakemuksen täydellisyyden ja päättyy siihen, kun keskitetty asiointipiste antaa tiedoksi menettelyn tulosta koskevan kattavan päätöksen. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA-menettely) osalta asetuksessa säädetään omat määräaikansa eri YVA-menettelyn vaiheita koskien.

Kriittisten raaka-aineiden hankkeet voivat hanketyypistä tai hankkeen laajuudesta riippuen tarvita niin ympäristösuojelulain, vesilain, rakentamislain, kaivoslain kuin kemikaaliturvallisuuslain mukaisen luvan tai jotkin kyseisistä luvista. Lisäksi kyseiset hankkeet edellyttävät usein YVA-menettelyn toteuttamista. Asetuksessa tarkoitettun koko lupamenettelyn kesto on siten huomattavasti yksittäisen lupamenettelyn kestoja pidempi. Rakentamisluvan myöntää kunnan rakennusvalvontaviranomainen ja rakentamislupahakemuksen käsittelyaika vaihtelee kunnittain viikoista kuukausiin. Rakentamislakiin on valmisteilla sitova käsittelyaika rakentamisluvan käsittelylle, joka on tapauksesta riippuen 3 kk tai 6 kk. Tällaisten kansallisten sitovien käsittelyaikojen suhdetta ja merkitystä EU-lainsäädännön luvituskokonaisuudelle asetettuun käsittelyaikaan voisi olla tarpeen arvioida hallituksen esityksessä.

Esityksessä säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa ympäristövaikutusten arvioinnissa tehtävästä asiantuntijoiden kuulemisesta tehtäessä päätöstä arviointimenettelyn soveltamisesta yksittäistapauksessa. Kuulemisesta voitaisiin poiketa, jos se ei olisi mahdollista asetuksessa strategisten hankkeiden arviointimenettelyä koskevan päätöksen antamiselle asetetun määräajan puitteissa.

Esityksen mukaan siis voisi olla mahdollista, että hankkeen sijaintikuntaa tai sen viranomaisia ei aina kuultaisi, kun tehdään päätöstä YVA-arviointimenettelyn soveltamisesta yksittäistapauksissa. Kuntaliiton kannan mukaan hankkeen sijaintikuntaa ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaista tulee aina kuulla.

Strategisten raaka-aineiden hankkeiden etusijasta tai niiden lupamenettelyille asetettujen määräaikaisten noudattamisesta arvioidaan aiheutuvan jonkin verran lisäresurssitarpeita toimivaltaisille lupaviranomaisille tai ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain mukaiselle yhteysviranomaiselle vuonna 2025. Kyseiset säännökset edellyttävät lisäresursointia toimivaltaisille lupaviranomaisille, mikäli niillä halutaan saavuttaa lupamenettelyn sujuvoittamista ja investointia edistäviä tavoitteita.

Kuntaliitto esittää huolensa lakiesityksessä kriittisten raaka-aineiden yhteyspisteviranomaiseksi esitetyn Pohjois-Suomen aluehallintoviraston sekä myös muun ympäristöhallinnon resurssien riittävydestä valtionhallinnon säästöjen keskellä. Strategisen hankkeen etusijan saaneiden

hankkeiden käsittely EU:n asetuksen määräajoissa sinne resursseja kohdistaan heikentää ympäristöhallinnon muiden tehtävien hoitoon suunnattuja resursseja myös hidastaen muiden kuin strategisten hankkeiden lupakäsittelyjä. Valtionhallinnon säästöt ja samalla uudet tehtävät saattavat aiheuttaa enemmän painetta myös kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontatehtäville. Lakiesitysluonnoksessa ei kuitenkaan ole arvioitu vaikutuksia kuntien viranomaisiin.

Lupahakemusten tai niitä koskevien valitusten käsittely nopeutetusti edellyttäisi voimavarojen lisäämistä myös hallintotuomioistuimille, jottei muiden asioiden käsittely hidastu kohtuuttomasti.

Työ- ja elinkeinoministeriön Luvat ja valvonta -palvelusta pyritään kehittämään kattava lupien digitaalinen hakukanava, jonka kautta hakemukset ohjautuvat kustakin luvasta vastaavalle viranomaiselle ja sen tietojärjestelmiin. Kyseistä palvelua on esityksen mukaan tarkoitus hyödyntää myös kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaisessa seurannassa, tiedonvälityksessä ja asioinnissa. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että rajapintaratkaisujen kehittäminen ja toteuttaminen kuntien järjestelmiin tässä yhteydessä järjestetään ja rahoitetaan. Luvat ja valvonta –hankkeen aiemmissa vaiheissa järjestelmäintegraatioita ei ole saatu toteutettua kuntien kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Säädöskohtaiset kommentit

Laki ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa

2 c §:n 4 momentissa säädettäisiin tietojen siirtymisen varmistamisesta toimivaltaisilta viranomaisilta yhteyspisteviranomaiselle, jotta pykälässä säädettyjen määräaikojen seuraaminen voidaan käytännössä toteuttaa.

Perusteluissa todetaan, että osalta asiointi Luvat ja valvonta –palvelun kautta ei olisi vielä mahdollista (muun muassa kuntien ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvat rakentamisluvat). Kuntaliitto korjaa, että rakentamisluvat kuuluvat kunnan rakennusvalvontaviranomaisen toimivaltaan.

Määräaikojen seurannan kannalta yhteyspisteviranomaisen olisi tärkeää saada tieto kaikkien lupamenettelyjen vireilletulosta. Kriittisten raaka-aineiden asetuksessa edellytetään myös yksityiskohtaisen lupamenettelyn aikataulutuksen laatimista viranomaisten yhteistyönä ja myös tieto yksittäisten lupa-päätöksen tiedoksiannosta olisi syytä saattaa yhteyspisteviranomaisen tietoon.

Tästä aiheutuu jonkin verran lisätyötä kunnan rakennusvalvontaviranomaiselle ja menettely edellyttää yhteydenpitoa yhteyspisteviranomaisen kanssa.

Kuntaliitto pyytää täsmentämään esityksen perusteluja siltä osin kuin kyseessä on hakemuksen täydellisyyden arvioiminen. Perusteluissa on tarpeen todeta, että hakemuksen täydellisyyden arvioiminen kuuluu toimivaltaiselle viranomaiselle kulloinkin sovellettavan lainsäädännön mukaisesti ja yhteyspisteen tehtävänä olisi vain toimivaltaisten viranomaisen ilmoitukseen perustuva tilanteen toteaminen.

Kuntaliitto pyytää myös täsmentämään esityksen perusteluja siltä osin, että kansallisesti on ilmeisesti tarkoitus, että ”kattavaksi päätökseksi” asetuksen mahdollistamalla tavalla tulkitaan eri viranomaisten tekemien päätösten kokonaisuus.

2 c §:n 5 momentti: Kuntaliiton näkemyksen mukaan on tärkeää, että lakiesityksessä ei säädetä erikseen seuraamuksista toimivaltaisille viranomaisille määräaikojen ylitystilanteissa. Kuten

hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, hakijalla olisi kuitenkin käytössään voimassa olevan lainsäädännön mukaiset oikeusturvakeinot.

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä

38 b §:n 2 momentti: strategisia hankkeita koskevan pykälän 2 momenttiin lisättäisiin mahdollisuus olla järjestämättä YVA-lain 13 §:ssä edellytettyä viranomaiskuulemistä, mikäli se ei ole mahdollista asetuksen edellyttämässä määräajassa. Yhteysviranomaisen tulisi kuitenkin pyrkiä viranomaiskuulemisen järjestämiseen esimerkiksi neuvottelun muodossa, ja luopua kuulemisen järjestämisestä ainoastaan tilanteissa, joissa sen pitäminen ei tosiasiallisesti määrääjän takia olisi mahdollista.

Kuntaliitto esittää huolensa siitä, että kuntien viranomaisia ei kaikissa tapauksissa kuultaisi. Kuntien viranomaisilla saattaa olla sellaista paikallista tietoa, jonka huomioiminen YVA:n soveltamisesta päätettäessä olisi tärkeää. Viranomaiskuulemisen järjestäminen vähintään neuvottelun muodossa on nykytekniikan avulla mahdollista hyvin joustavallakin aikatauluilla. Kaivoslain mukaan kaivostoiminta edellyttää kunnan hyväksymää oikeusvaikutteista kaavaa, jossa yhteydessä mm. hankkeen ympäristövaikutukset selvitetään. Näissä tilanteissa kunnan kuuleminen ja vuorovaikutus kunnan kanssa on erityisen tärkeää.

Strategisia hankkeita koskeva kommentti

Kuntaliitto esittää tässä yhteydessä kommenttinaan lisäksi, että tulisi harkita kansallista sääntelyä menettelystä, jossa jäsenvaltion kannanmuodostus kriittisen raaka-ainehankkeen tunnustamisesta strategiseksi hankkeeksi tapahtuu. Asetuksen 6 artiklan 8 alakohdan mukaan hanketta ei voi tunnustaa strategiseksi hankkeeksi, jos jäsenvaltio, jonka aluetta ehdotettu hanke koskee, vastustaa hanketta. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että Suomen kantaa muodostettaessa kuultaisiin hankkeen vaikutusalueen kuntia, minkä vuoksi menettelyä koskeva sääntely olisi tarpeen.

Riipinen Miira
Suomen Kuntaliitto ry

Maasilta Tommi
Suomen Kuntaliitto ry